HJERTE BLADET

ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

NORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING
26. OKT. 1970

16. ÅRGANG NR. 5 - 1970

HJERTE BLADET

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

♥

Alle henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 8,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

De Norske Diakoners Broderforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening

♥

I DETTE NUMMER:

Overlatt til kloke koner? - Det tok ti måneder - Nordisk kongress i Tammerfors - Foreldre ble holdt med godt snakk. Sosionomundersøkelse avslører - Klar beskjed tidligst mulig. Svensk undersøkelse - Høstkonferanse i Oslo om de lavtstående - Mødre med 15 smårollinger på fjorten dagers kurs - Landet Rundt.

Overlatt til kloke koner?

To undersøkelser gjør krav på oppmerksomheten i dette nummer av Hjertebladet. De hadde begge til formål å belyse foreldrenes syn på den måten de fikk — eller ikke fikk — beskjed om at barnet var psykisk utviklingshemmet. Den norske undersøkelsen er ikke tidligere offentliggjort. Den svenske er trolig allerede kommentert i og utenfor fagkretser i vårt naboland.

Det bemerkelsesverdige er at intervjuene med de svenske og de norske foreldrepar foregikk omtrent samtidig, men uten at man visste om hverandre, og resultatene stemmer forbløffende overens. Samtlige mødre i den norske besvarelsen og majoriteten av de svenske foreldreparene var misfornøyd med den måten de fikk informasjonen på.

Klagemålene er mange — vi leser om leger som ga unnvikende svar på morens engstelige spørsmål, om brosjyren som ble lagt på sengen uten et ord, eller en tilfeldig oppsnappet bemerkning om barnet — den mongoloide — sam «hadde vært i Korea».

Begge undersøkelsene peker på at det er foreldrenes egen oppfatning man har registrert — uten forsøk på å balansere inntrykket med kontrollopplysninger fra lege, jordmor, sykehus, barnelege osv.

Dette er like meget en styrke som en svakhet. Åndssvakeomsorgen har kanskje altfor lenge vært opptatt med å møte de mest presserende krav — ventelistene, opplæringen, etterhvert også fritidsmulighetene og integreringen. Man får den beklemmende følelsen når man leser om de to undersøkelsene, at den positive holdning som preger omsorgen i stadig sterkere grad, ikke har nådd ned til selve utgangspunktet, til fødselshjelperen, legene og de opprinnelige hovedpersoner i vår omsorg — foreldrene.

Sett på denne bakgrunn er de to undersøkelsene en alvorlig anklage som må kalle på konkrete tiltak. Foreldrene peker selv på enkle utveier —

Det tok ti måneder —

— Jeg har lært at en må finne frem til et eller annet hos pasienten som en kan bygge videre på — med tålmodighet, skriver Grete *Wiig* i en artikkel i «Hilsen fra Dagsrudheimen» om sine erfaringer som mensendieck-sykegymnast. Og at *tålmodighet* er såre nødvendig, viser hennes skildring av arbeidet med Hans:

«Det tok nesten ti måneder før Hans ble så kjent med behandlingen at vi kunne gå videre i opplegget. Mere enn en gang kunne jeg bli fristet til å si: Det nytter ikke, — det har ingen hensikt, — det er bortkastet tid.

Men når så dagen kommer at Hans møter fram med et smil og skyver meg mot døren vi må gjennom for å komme til vår behandlingsbenk og vil løftes opp, da er vi kommet langt. Det samme opplever jeg med flere av de som jeg har hatt kontakt med dette året. Når forventningene er små, blir gleden desto større. Når Hans nå kommer ned på terapirommet, går han rett bort til en kjelke som har fem hjul. Han får ligge på maven på den, blir godt bundet så han ikke faller av — og kommer seg fram ved hjelp av hendene. Til å begynne med brukte han bare høyre hånd, men med litt hjelp kunne han også bruke begge.»

---

tidligst mulig beskjed, sakling orientering, gjerne i brosjyreform, støttekontakt ut over de første sjokkpregede dagene — og fremfor alt en større forståelse for at her gjelder det ikke bare en mor og et psykisk utviklingshemmet barn, men en hel familie som står overfor en krevende og kanskje skremmende utfordring.

Vi må ikke oppleve at 27 norske og 44 svenske foreldrepar forgjeves har snakket ut om sine skuffelser og sin ensomme kamp.

Det er uverdig i dagens situasjon dersom mødrene, slik de norske svarene avslører, fortsatt skal være prisgitt kloke koners maktesløse besvergelser.

R. E.

Den 14. nordiske kongressen om psykisk utviklingshemning skal holdes i Tammersfors i Finland i dagene 3,—6. august 1971.
Hensikten med kongressen er å gi personer som arbeider innen ulike felt med tilknytning til de psykisk utviklingshemmede, mulighet både til å utdype sine kunnskaper innen eget arbeidsområde, og lære å kjenne aktuelle problemer innenfor nærliggende felter. De 800—1000 deltakerne vil representere alle ulike personalkategorier, og man regner med at halvparten kommer fra vertskapslandet Finland.

Nordisk kongress i Tammerfors 3.-6. august 1971

Programmet som vil bli endelig fastlagt i begynnelsen av 1971, skal dels bestå av foredrag av fagfolk seksjonsvis, dels av multidisiplinære diskusjoner om ulike aspekter på psykisk utviklingshemning. På plenumsmøtene vil følgende tema bli behandlet:

1. Rapporter fra hvert av de nordiske land spesielt med tanke på nyheter innen omsorgen for de psykisk utviklingshemmede. Tabeller etc. som viser til rapportene, kan presenteres på kongressens utstilling.
2. Hva er normalisering?
3. Hva er demokratisering — deltakelse innen omsorgen?
4. Hva er nevroser og psykoser hos de utviklingshemmede?
5. Hva er pedagogikk, trening, opplæring i habiliteringen av de utviklingshemmede?
6. Hvem er ekspert? De ulike fagfolks rolle i habiliteringen.
7. Hva består foreldrenes rolle i?

De fleste foredrag og paneldiskusjoner holdes i følgende seksjoner:

1. Utviklingshemmede i spebarnsalderen.
2. Utviklingshemmede barn i skolealderen.
3. Utviklingshemmet ungdom.
4. Voksne utviklingshemmede.

De enkelte aldersgruppers problematikk belyses når det gjelder medisinske, psykologiske, pedagogiske og sosiale synspunkter. Deltakerne får mulighet til enten å følge foredrag som gjelder en aldersgruppes problematikk, eller følge foredrag innen et bestemt fagområde.

I tilknytning til kongressen arrangeres en utstilling av nyheter når det gjelder planløsninger og model-

HAR DE HUSKET

Å BETALE HJERTEBLADET FOR 1970 ?

I nr. 1 av HJERTEBLADET i år lå en postgiroblankett til bruk ved betaling for 1970. — Årstallet er trykket på blanketten. — Det er ennå på langt nær alle som har husket å betale kontingenten.

Personlige purringsbrev koster både tid og penger, og vi vil derfor gjerne unngå å sende slike påminnelser. Derfor vennligst betal kontingenten nå, hvis det ikke allerede er gjort!

Kontingenten kr. 8,— kan sendes til postgirokonto: 94 73, eller til bankgirokonto: 6088.05.01081.

ler av skoler, institusjoner osv. Filmer og lysbilder blir vist i forbindelse med utstillingen. En ettermiddag er avsatt til studiebesøk.

I programmet inngår årsmøte for NFPU — Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning, møter for de forskjellige yrkesgrupper, samt turistprogram.

President for kongressen er generaldirektør Alli Lathinen.

Nærmere opplysninger om kongressen blir gitt av kongresskontoret, Förbundet Psykisk Utvecklingshämning, Fack 10 142, Helsingfors 10, Finland.

De som ønsker å delta med foredrag, innbydes til å melde seg til overlege Ole B. Munch, Emma Hjorths Hjem, 1300 Sandvika. Opprinnelig var fristen for foredragene satt til 10. september, men det er mulighet for etteranmeldelse.

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Årsmøtet i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge er tidfestet til fredag 21. og lørdag 22. mai 1971 i Stavanger. Årsmøtet blir lagt til Solborg Ungdomsskole. Deltakerne vil få anledning til å besøke en institusjon i Stavanger-området, og etter årsmøtet er det meningen å arrangere tur til Nærlandheimen og Bakkebø.

Program for årsmøtet er ennå ikke fastlagt, men Arbeidsutvalget regner med at Brekke-utvalget som arbeider videre med en omlegging av Samordningsrådets virksomhet, vil ha nye resultater å legge fram.

ART. ANALYSERT

Foreldre ble holdt med godt snakk — i steden for å få vite sannheten

— De er så skarp at det nytter ikke å skjule at barnet er mongoloid.
— For meg ser barnet ut til å være sent.
— Sånne barn pleier å ha sånne øyne.
— Ikke fortell det til Deres kone før det er gått ett år.
— Det er så greitt at disse barn ofte dør i 14 årsalderen.

Disse replikkene er eksempler på hvordan foreldre blir «informert» av legen om at de har fått et barn som er åndssvakt — mongoloid. En sosionom utdannet ved Norske Kvinners Nasjonalråds Sosialskole i Oslo har skrevet sin hovedoppgave høsten 1969 på grunnlag av en intervju-undersøkelse av foreldre til 27 åndssvake barn ved et daghjem i en provinsby.

Avhandlingen er et rystende dokument om manglende eller gal informasjon fra leger og sykehus. Ingen av foreldrene var tilfreds med måten de hadde fått vite sannheten på. — Vi ble holdt med godt snakk — legene gikk som katten rundt grøten, klager bitre foreldre. I ett tilfelle fikk de først vite sannheten da barnet var 3½ år gammelt.

Sosionomen gjør oppmerksom på at foreldrenes opplysninger ikke er kontrollert hos de behandlede leger og sykepleiere m. v. Like fullt tror vi avhandlingen vil virke som en brannfakkel i åndssvakeomsorgen, fordi den avslører forsømmelser og planløshet på et uhyre viktig og sårbart område.

«Hjertebladet» har fått anledning til å gjengi sosionomens hovedoppgave i sin helhet — bare med små utelatelser av hensyn til foreldrenes

Sosionom-undersøkelse avslører rystende mangel på informasjon fra leger og sykehus

anonymitet. Av samme grunn er heller ikke sosionomens navn tatt med.

Formålet

Undersøkelsens formål var å få rede på hvorledes informasjon blir gitt til mødre, fedre, foreldre eller andre pårørende om deres barns handikap, på hvilket tidspunkt og av hvem den blir gitt.

Videre var hensikten å undersøke foreldrenes reaksjon på informasjonen og også deres reaksjon på den måten den blir gitt. Man håpet også å få en selvstendig vurdering fra foreldrene om hvorledes de ønsket at slik informasjon burde gis.

Intervju-undersøkelsen gir et bilde av hvorledes en liten gruppe foreldre, som representerer et gjennomsnitt av foreldre med handikappede barn, har oppfattet den informasjon de har fått og/eller har oppfattet den mangel på informasjon de føler de har vært utsatt for, og hva de har festet seg ved av legers og sykepleieres uttalelser.

Om foreldrenes svar er korrekte eller ikke, kan intervjueren ikke uttale seg. Hvis man hadde intervjuet de behandlede leger, sykepleiere, husleger og barneleger som blir nevnt her, ville kanskje ikke deres svar stemt overens med foreldrenes.

Det kan allikevel være av interesse for de behandlede fagfolk å få rede på hvorledes det de tror de har formidlet, eller ikke formidlet er blitt oppfattet av de pårørende.

Det er av stor betydning for forholdet mellom den behandlende lege og familien til det utviklingshemmede barn at det fra første stund skapes et positivt forhold mellom disse. Den første kontakt med legen vil være med på å prege livet til det handikappede barn og dets familie. Den behandlende leges holdning til barnet vil i høy grad påvirke foreldrenes holdning og innstilling til barnet og til dets handikap.

I Sverige tok kuratorene ved Stor-Stockholms barnesykehus og fødeavdelinger i år initiativet til en diskusjon over emnet:

«Vem säger vad, när och hur till föreldrar till nyfödda utvecklingsstörda barn?»

Innbudt til diskusjonen var leger, jordmødre og sykepleiere ved disse sykehus, dessuten deltok leger og kuratorer fra Omsorgsstyrelsen i Stockholms by og fylke.

I Karl Grunewalds bok av 1969 «Psykiskt utvecklingsstörda barn, ungdomar, vuxna» blir disse spørsmål behandlet av kurator Margreta Boëthius, Karolinska Sjukhuset, Stockholm (Litt.henv. 1). Man får her rede på legers, sykepleieres jordmødres og kuratorers mening om

når og hvorledes og til hvem informasjonen bør gis.

I England har liknende undersøkelser vært foretatt av National Society For Mentally Handicapped Children. To rapporter omhandler disse spørsmål: «The needs of mentally handicapped children», utgitt i 1962 (Litt.henv. 2) og «Stress in families with a mentally handicapped child», utgitt i 1967 (Litt.-henv. 3).

I den sistnevnte rapport gis eksempler på hvorledes kontaktforholdet mellom lege og foreldre kan bli skadet ved uriktig informasjon og hvorledes foreldrenes holdninger blir påvirket av legenes holdninger. I rapporten henvises det til «Zwerling» (1959), «Killilea» (1953) og «Tizard and Grad» (1961) som alle har eksempler på dette — side 6 i rapporten.

En doktor sa til en mor «Mongols make nice pets about the house» — mongoloide kan bli koselige kjeledegger å ha i huset, en annen sa til en mor «put her away and forget you ever had her» — sett henne bort og glem at dere noen gang har fått henne.

Nok en annen sa til en far til 2 år gammel mongoloid gutt: «His mind will not develop beyond that of an 18 month old baby» — hans åndelige utvikling vil ikke nå lengre enn til 18 måneders nivå. Faren gikk bort og drepte barnet.

Det står videre i denne rapport på side 7, at resultatet av måten informasjon gis på, kan føre til en avvisende holdning overfor barnet. Det er også alminnelig å finne leger med en avvisende holdning overfor barnets handicap, slik følgende eksempler viser:

En mor var blitt rådet av 8 leger «to put the child away» sette barnet bort, inntil hun kom til en lege som oppmuntret henne til å «care for her normally» — ta vare på henne på en vanlig måte.

Denne moren opplevde altså å møte åtte leger med en negativ holdning til hennes mongoloide barn. Først ved møtet med den niende legen — som hadde en aksepterende holdning — fikk hun den hjelp og støtte hun trengte. (Litt.henv. 3).

For en mor å få høre og se at hun har født et mongoloid barn, er et følelsesmessig sjokk som man vanskelig kan leve seg inn i. Mange kommer seg kanskje aldri over sjokket.

Av de intervjuede i denne undersøkelse ved daghjemmet, var det 2 mødre som på grunn av den måten informasjonen ble gitt på, fikk et så stort sjokk at de, etter deres eget utsagn — aldri vil komme over det. Familieforholdene og ekteskapene

blir utsatt for store prøvelser på grunn av mødrenes etterfølgende sinnstilstand.

Generelle opplysninger og fremgangsmåte:

Daghjemmet hadde 27 barn med ganske spredt funksjonsnivå. Ingen fungerte nevneverdig over imbecilnivået, og aldersfordelingen var fra 5 til 25 år.

Daghjemmets klientell representerte stort sett et tverrsnitt av vedkommende regions befolkning i sosioøkonomisk henseende. Levestandarden er relativt høy, og næringsgrunnlaget er industri og handel.

Daghjemmet har vært i drift i noen år, og har hele tiden hatt et aktivt foreldrelag som omfatter alle foreldrene. Foreldrene utgjør en sammensveiset gruppe som i stor utstrekning påvirker og støtter hverandre.

Forhåndsvarsel om intervjuet ble sendt ut i et brev til foreldre som på det aktuelle tidspunkt hadde barn ved daghjemmet.

Intervjuskjema ble ikke brukt, da dette ville kunne virke hemmende på en naturlig kontakt.

Der det var mulig, ble tidspunktet for intervjuet avtalt på forhånd i telefonen. Samtalene foregikk med de fleste om formiddagen, og da som oftest med mødrene, men i noen familier var også fedrene til stede når intervjuet fant sted på lørdager. Ved intervju om ettermiddag/aften traff man søsken, besteforeldre og faren.

De fleste av de intervjuede syntes det var hyggelig å få besøk fra åndssvakeomsorgen. Intervjuerens inntrykk var at alt som vedrører familiens handikappede barn var av interesse å diskutere, og mange ønsket hyppigere kontakt med sosialkurator fra åndssvakeomsorgen.

Intervjueren hadde ventet å bli møtt med motvilje hos foreldrene til å la seg intervjue. Derfor var de første intervjuer de vanskeligste og kanskje dem det kom minst ut av.

Når fedre og søsken og det handikappede barn var til stede ved intervjuet om ettermiddag eller aften, fikk intervjueren et annet inntrykk enn ved intervju med mødrene alene.

Fedrene husket ofte uttalelser som mødrene hadde glemt. Og intervjueren følte seg tryggere på at uttalelsene var korrekte når begge foreldre var til stede og deres uttalelser stemte overens. Det hersket stor overensstemmelse mellom mor og far i uttalelser om deres reaksjon overfor det som hadde hendt dem vedrørende deres handikappede barn i kontakt med sykehus, leger, jordmødre, helsesøstre, familie og venner.

Resultater

Antall familier intervjuet .. 27
9 født i tidsrommet 1960—65
9 født i tidsrommet 1955—60
5 født i tidsrommet 1953—54
4 født i tidsrommet 1943—49

Av de 27 var 17 mongoloide, og resterende hadde hjerneskade, «inborn error of metabolism» eller oligofreni av annen årsak.

Av de 17 mødre til mongoloide barn var 12 over 40 år ved den aktuelle fødsel.

26 hadde søsken. 1 var enebarn. De fleste hadde eldre søsken, men i 2 tilfelle var den mongoloide eldst.

Nummer i søskenflokken vairerte fra 2-3-4-5 og i ett tilfelle den yngste i en meget stor søskenflokk.

Fars stilling: Flest industriarbeidere. Boligforholdene stort sett gode, de fleste hadde egne hus. De fleste mødre var hjemmeværende husmødre. Alle 27 barn var født på sykehus.

Av de 17 mødre med mongoloide barn forlot 15 sykehuset uten å ha blitt informert om barnets tilstand.

1 mor oppdaget det selv på sykehuset, og 1 mor ble informert om at barnet var mongoloid.

Av de 15 som ikke hadde fått informasjon, hadde 7 allerede på sykehuset fattet mistanke om at noe var galt med barnet. Barnet ville ikke suge, og det virket slapt.

— Da det lå og sov, studerte jeg trekkene, sa en mor, og jeg la merke til draget rundt munnen og det spesielle ved øynene og mykheten i alle ledd. Men jeg ble så nervøs at jeg turde ikke spørre.

En annen mor spurte både jordmor, lege og sykepleier, men fikk bare unnvikende svar på sine spørsmål om noe var i veien. Hun fikk bare høre at barnet var slapt, så hun svinget mellom håp og tvil, som hun sa til intervjueren.

En mor meddelte sin mistanke til mannen, men han ville ikke tro det. Hun spurte legen hvorfor barnet var så døsig og dødt, men hun fikk også bare unnvikende svar.

En mor spurte sykepleieren om det var noe galt med barnet, og svaret var at det nok kom til å rette seg. En mor hørte legen si om barnet til sykepleieren at det var han som hadde vært i Korea, og morens mistanke ble skjerpet.

Den ene moren som fikk informasjon før hun forlot sykehuset etter fødselen, ble informert av fødselslegen som sa til henne:

— De er så skarp at det nytter ikke å skjule at barnet er mongoloid.

Og da moren ble helt fortvilet, sa sykepleieren til henne: — Vi må alle få et kors her i livet.

Dette hendte etter 1960.

På et senere tidspunkt ble den samme mor utsatt for å høre fra en lege at barnet var det peneste mongoloide barn legen hadde sett. — Ja, mange kan ikke se det, sa moren. Legen svarte — men da må de jo være blinde.

Disse eksempler tas med for å vise hvor vare og sårbare mødre til mongoloide barn er, og for å vise hvorledes de oppfatter og tolker, og hva de husker av det sykepleiere og leger har sagt til dem.

På spørsmål om når foreldre ønsket at informasjon skulle gis, var det absolutte flertall for at informasjon skulle gis på et så tidlig tidspunkt som mulig. Så tidlig som diagnosen ble stillet, helst før mor forlot sykehuset. De fleste ønsket også at far skulle være til stede når informasjonen ble gitt.

Som en far sa: — Det vil bli problemer utenom det vanlige med et slikt barn, og hvis man ikke kjenner til problemene på forhånd, kan man ikke løse dem eller arbeide med dem.

Å reise hjem fra sykehuset med et tilsynelatende friskt barn og så få alle de problemer som da dukker opp uten å være forberedt. — Nei, sa faren, jeg ville få informasjonen på sykehuset, få råd med hensyn til behandling av barnet, få vite hvilke hjelpetiltak som blir tilbudt, hvilke leger man kan henvende seg til, skole — ikke skole — åndssvakeomsorg — hva det er for noe og hvilke sosiale hjelpeytelser som gis.

Alt dette skulle være tilgjengelige opplysninger som burde gis på sykehuset av den behandlende spesiallege for barn, vanlig lege eller en person som har denne informasjon som sin spesielle oppgave og meddeler dette til mor og far hvis det er mulig.

Den samme far sa videre at sjokket er nok størst for mor i øyeblikket p.g.a. hennes sinnstilstand etter en fødsel. Det ville være heldig for henne om hun fikk adgang til å få spesiell behandling av en psykolog og få anledning til å være noen dager lenger enn vanlig på sykehuset.

Å få vite det tidlig var også av betydning i familier med flere barn. En mor som selv hadde oppdaget at barnet var mongoloid, ba far fortelle de andre barna at den nye broren var mongoloid før hun kom hjem fra sykehuset.

Far hadde grått da han fortalte det, og ett av barna på 13 år hadde klappet ham og sagt: — Du far, du skal se det blir bedre enn vi tror nå.

Og moren sier i dag at det har også gått så meget bedre enn de ventet at det skulle gå.

Når, hvorledes og hva legen har sagt

En mor til et mongoloid barn var så nervøs på sykehuset at hun ikke turde spørre, og jordmødrene — legene sa ingen ting.

Etter 3 måneder gikk moren på eget initiativ til en barnelege og sa til ham: — Er det noe galt, vil jeg vite det.

Legen meddelte henne at barnet var mongoloid og sa bl. a.: — Det er så greitt at disse barn ofte dør i 14 års-alderen.

En mor til et barn med hjerneskade under fødsel forteller at hun først fikk se barnet andre dagen etter fødselen, og siden det sutret så meget spurte hun oversøster og lege om det var noe galt. Legen hadde svart at hvis barnet overlevde, ville det nok bli helt friskt. Moren forteller at hun hadde sett at det sto hjerneblødning på kurven til barnet, men hun fikk ikke beskjed.

Først da barnet var 3½ år fikk de vite sannheten.

En annen mor med hjerneskadet barn hadde mistanke om at det var noe galt da barnet var 3½ måned gammelt. Hun gikk til en barnelege som sa at hun ville få mye bråk med barnet, «men gi det aldri juling». Hun gikk til flere leger, men ingen ville ut med sannheten. — De gikk som katten rundt grøten, sa moren til intervjueren. Hun fikk ingen medisinske eller sosiale opplysninger.

En mor med et mongoloid barn forlot sykehuset intetanende, men fikk beskjed av fødselslegen om å komme tilbake 6 måneder senere. 7 uker gammel fikk babyen en øyenkatarr, og hun gikk til stedets barnelege som sa til moren «sånne barn pleier å ha sånne øyne».

Mor forteller at hun ble helt sjokkert, tok ungen og fór ut som en rakett og har ikke kommet seg over sjokket ennå.

En mor med mongoloid barn forteller at hun ikke fikk vite noe på sykehuset, og legen sa til henne at hun burde reise til en navngitt lege i åndssvakeomsorgen, fordi «for meg ser barnet ut til å være sent».

Hun sier at det ville ha vært et veldig pluss for henne å ha fått rede på sykdommen da hun kom fra sykehuset. Så hadde hun sluppet renn til kloke koner og sluppet de for henne uforståelige og sårende reaksjoner hos familie og venner ved synet av hennes barn.

En mor sier det er det verste som kan hende en mor. Hun fikk ingen informasjon på sykehuset, men fikk vite at barnet var mongoloid av en tilfeldig tilkalt lege da barnet 2 måneder gammelt ble forkjølet mens de bodde borte fra hjemmet.

En mor til et mongoloid barn fikk ingen informasjon på sykehuset. Mor og far hadde begge mistanke. De gikk og løy for hverandre. Ved første spebarnkontroll ble ingenting sagt. Huslegen anbefalte foreldrene etter annen gangs besøk å la en barnelege se på barnet.

De gikk begge til barnelegen som sa at dere skjønner vel at deres barn ikke er normalt. De måtte komme igjen med barnet, men mor måtte komme alene. Moren hadde da fått vite at barnet var mongoloid, og barnelegen ba henne ikke å fortelle det til noen før barnet var 1 år gammelt.

Far forteller at mor ble helt oppløst, og fordi vi ikke visste noe om barnets sykdom, kunne vi ha gjort noe galt med det.

— Vi har slitt meget p.g.a. manglende informasjon om sykdommen og om sosiale forhold, sa far videre.

En mor med et mongoloid barn så det etter annen dag på sykehuset, og hun mener at informasjon og psykologisk hjelp bør gis «før andre ser det». — Jeg lå og gråt under dynen, sa mor.

En mor hadde litt mistanke, men hun fikk ikke informasjon før barnet var 16 måneder gammelt, og informasjonen ble gitt av barnelegen som spurte: — Vet De hva som feiler Deres barn? og hun svarte: — Ja, jeg har mistanke. Han ba da en av foreldrene komme tilbake til konsultasjon senere.

En mor med et mongoloid barn fikk ingen informasjon på sykehuset, hadde ingen mistanke, var 44 år og hadde ingen barn fra før. Hun skjønte noe på slektninger og likeledes på folks reaksjoner da hun gikk tur i byen med barnet.

Mannen fikk mistanke og gikk til barnelegen med barnet. Denne sa at barnet var mongoloid og at «enten blir de idioter eller de kan bli ganske bra — vanligvis forteller vi det ikke til foreldrene, så ikke fortell det til Deres kone før det er gått ett år». Helsesøsters uttalelser til moren: «Jeg har sett dem verre».

Mor med et mongoloid barn fikk ingen informasjon på sykehuset om at noe var galt med barnet. Hun spurte jordmor og lege, og de hadde svart «nei». Ved helsekontroll sammenliknet hun sitt barn med andres og fant sitt tilbakestående. Hun ble spurt om hun hadde vært hos barnelege. — Dette gjorde henne urolig, og hun gikk til barnelege som sa at barnet ikke var mongoloid.

Men hun hadde fremdeles mistanke, og 3 måneder senere gikk hun til barnelegen som da sa at han hadde tatt feil, og at barnet var mongoloid. Han fortalte at han hadde oppdaget det ved første besøk,

men først etter at han hadde sagt at det ikke var mongoloid, og så hadde han ikke hjerte til å si henne sannheten da. Over dette var moren meget bitter.

Far sa: — Ingen kan tenke seg de situasjoner vi er kommet opp i.

Far til hjerneskadet gutt:

— Vi er blitt holdt med godt snakk i årevis. Informasjon bør komme med en gang. Ordet «sen» er et fryktelig ord og bør unngås. La oss få vite saklig og greitt hva som feiler barnet hvis dette er mulig for legen.

Generelt inntrykk

Den høye grad av overensstemmelse i svarene til foreldrene til de 27 åndssvake barn om hva de sakkyndige har sagt og hva de har unnlatt å si, kan gi et troverdig bilde av den behandling de har fått. Disse foreldre, med et par unntakelser, ønsket at de hadde fått en saklig informasjon på sykehuset og helst med far til stede. De ønsker spesiell psykologisk behandling for mor og et forlenget sykehusopphold. De vil ha brosjyrer hvor sykdommen og dens årsak blir forklart — brosjyrer med opplysninger om hvor man kan få hjelp og hvilke sosiale støttetiltak som gis. De ønsker at leger ikke bruker ordet «sen».

Ved helsestasjonen bør man kunne få slippe å være sammen med friske barn i den første og vanskeligste tiden.

De ønsker bedre kommunikasjon mellom fødselsleger, privatleger, helsestasjoners leger og åndssvakeomsorgens leger, slik at informasjon blir gitt når et barn med handikap blir født.

Et par foreldre foreslo at sykehusets lege skulle informere huslegen, som da kunne komme hjem til foreldrene og informere dem om barnets handikap.

To mødre mente at informasjon bør komme etter en viss tid. La moren få glede seg over barnet en stund etter hun har kommet hjem fra sykehuset.

Hvis en saklig informasjon om sykdommens art og årsak blir gitt, ville man unngå og kanskje få slutt på all den overtro som ennå hersker i forbindelse med mongoloidsykdommen.

Flere av de intervjuede gikk — før de visste hva som feilte barnet — til den samme kloke kone fordi barnet var så rart. En mor forteller at hun ble rådet til å gå til henne fordi barnets hode var begynt å vokse.

Hun gikk dit og fant en liten sammenkrøpet kone som satt i sengen. Hun sa det var synd at ikke moren var kommet tidligere

Drikk

TETLEY TE

MASCOT

Tobakk — Frukt — Sjokolade

v/ Hotell Vic

PORSGRUNN

GUTTORM HENDEN

Ingeniør- og Rørleggerfirma

Torshovgaten 4 — Oslo

Tlf. 37 91 32

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR

Solberg & Andersen A.s

Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

B. DAHL

Grefsenveien 12 - Tlf. 21 00 17

Tobakk - Frukt - Sjokolade
Ukeblader - Aviser

Si det med blomster fra

LA FRANCE

BLOMSTERFORRETNING

Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo

Etablert 1908

La oss ta vasken

NØTTERØY VASKERI

Henter og bringer

Nøtterøy — Telefon 22 446

BRØDR. VARPE

Hagesenter — Planteskole
Anleggsavdeling

Nøtterøy — Tlf. (033) 21 365

THOROLF KRISTIANSEN

Kjøtt - Fisk - Kolonial

Åsheim - Ås

Telefoner: Ås 16 - 154 - 371

Vel assortert i dagligvarer

HALVOR EID

Kjøpmann

Nøtterøy Telefon 84 067

BRUK SPESIALISTEN!

All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.

Over 20 års erfaring.

TRYGVE ORFJELL

Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

ALL FYSIKALSK BEHANDLING

Også i hjemmene

LILLEMOR JENSEN

Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05

Statsaut. sykegymnast

PER PEDERSEN

Malermester

Gamlevn. 12 - Tønsberg - Tlf. 20 182

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S

Oppegård

Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker

Telefon 80 31 45

med barnet. Men hun gjorde sine tryllekunster, tok en stor saks, mumlet rare ord og klippet over hodet til barnet, og vannet i hodet ble borte, fortalte moren til intervjueren.

En mor fikk fryktelige smerter da hun under svangerskapet satt i gravkapellet, og hun trodde at barnet ble mongoloid fordi hun i gravid tilstand hadde sittet ved morens dødsleie, og fordi sykdommen moren led av var kreft.

Likeledes hadde hun gått over kirkegården i gravid tilstand til tross for advarsel fra naboen mot å gjøre dette. Den samme nabo hadde på et senere tidspunkt, da det var blitt kjent at barnet var mongoloid, lukket opp vinduet og ropt:

— Der kan du se, han ble slik fordi du gikk over kirkegården!

Dette hendte etter 1960.

Konklusjon:

Ingen av foreldrene til de 27 åndssvake barn var tilfredse med måten informasjonen var blitt gitt på og heller ikke tidspunktet.

De ville gjerne ha hatt det annerledes. Den fleste ønsket informasjon så snart diagnosen med sikkerhet kunne stilles.

De fleste ga inntrykk av å ha fått en lite planlagt behandling etter å ha født et barn med handikap.

Alle var meget fornøyd med den nåværende situasjon med barnet i daghjem hvor det fikk utvikle sine evner og fikk bo hjemme.

LITTERATURHENVISNINGER:

1. Grunewald, Karl: Psykiskt utvecklingsstörda barn, ungdomar, vuxna. Albert Bonniers Förlag AB 1969.
2. The needs of mentally handicapped children. A report of a working party set up by the paediatric society of the south east metropolitan region. Published in 1962 by The National Society for Mentally Handicapped Children, 125 High Holborn London W. C. 1. (Price 2/6 plus 6d postage).
3. Stress in families with a mentally handicapped child. A report of a working party set up by the National Society for Mentally Handicapped Children, 5 Bulstrode Street, London W 1. (Price 3s. plus postage.)

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

INGV. A. OLSENS EFTF.
Berger Rosenvold
Herreekvipering - Alt i Herreartikler
Skien — Tlf. 22 509

Aut. SAAB-forhandler — AUTO-SERVISE
Langbryggen 5 - Halden - Tlf. 3019
Salg — Service

HOLMS TOTAKTSERVICE
Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm
1760 Berg st. - Tlf. Halden 83 443

ADELGATENS SERVICE-SENTER
Inneh.: Helge Holmen
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Halden — Telefon 84 346

HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Halden — Telefon 82 534

BJERKS TREVAREFABRIKK
Spes.: Garderobeskap
Sandnes — Telefon 63 260

WULVIG & OFTEDAHL
Dreieri & Trevarefabrikk
Sandnes Telefon 62 156

MOSS MOTOR COMPANY A/S
Aut. VOLVO-forhandler
Moss — Tlf. 53 883

KÅRE LODE
Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes - Tlf. 61 768

ALFRED NOMME
Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Tlf. 23 607 - Skien - Priv. 30 389
Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

SØRUM SAMVIRKELAG
VARERUTE HVER LØRDAG
Telefon 51

O. FURULUND LANDHANDLERI
Assortert forretning
Sørum — Telefon 119

SØRUMSAND GJESTGIVERI
Sørumsand — Telefon 72 70 41
Dagens middag anbefales
2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte
Øl og Mineralvann

ART. ANALYSERT

Klar beskjed tidligst mulig Og til begge foreldre samtidig

Også svensk undersøkelse avdekker mangler

Omtrent samtidig med at en norsk sosionom gjennomførte sin undersøkelse av situasjonen for foreldre med småbarn i et daghjem for psykisk utviklingshemmede, ble det utført et lignende arbeid som eksamensoppgave i pedagogikk ved Stockholms universitet høsten 1969. De svenske intervjuerne og den norske hadde ikke kjennskap til hverandres arbeider, men på mange punkter stemmer foreldrenes opplysninger om manglende informasjon ganske godt overens.

Også den svenske undersøkelsen understreker at det er foreldrenes subjektive opplevelser som er registrert. Arbeidet må sees som et forsøk på å gi et bilde av hvordan foreldre til utviklingshemmede barn blir nådd av informasjon fra legene og samfunnet, samt gi et bilde av familiesituasjonen omkring det utviklingshemmede barnet, opplyses det.

Samtidig med at vi offentliggjør den norske undersøkelsen i dette nummer av Hjertebladet, skal vi her ta med noen punkter fra det svenske arbeidet, hentet fra bladet «Psykisk Utvecklingshämning», der Kerstin *Alm* og Chris *Ekstrøm* legger fram sine resultater.

44 foreldrepar

Blant nærmere 100 utviklingshemmede hjemmeværende barn i 3—6 årsalderen, registrert i Stockholms Läns landstings omsorgsområde, plukket Alm og Ekstrøm ut 35 tilfeldige foreldrepar. Seks falt bort, slik at intervjuene omfatter 29 foreldrepar som har sine småbarn hjemme. Samtidig ble 15 foreldrepar som hadde sine småbarn i åndssvakehjem intervjuet i en egen gruppe.

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall - Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita - Forsikring

ALF RUSHFELDT
BAKERI — KONDITORI
Tlf. 91 329 - KIRKENES - Tlf. 91 329

ALT I VARME og SANITÆRANLEGG
Aut. Rørleggerfirma
OSVALD SIVERTSEN
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag
Hovedkontor i Steinkjer

JOHN HAUGVALDSTAD
Malermester
Muségt. 30 — Telefon 24 801
Stavanger

LAURITZ ANDERSEN
Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

ARNE BØE & SØNN
Inneh.: Alf Bøe
Malermester
Bolette Wiesesgt. 3
Stavanger — Tlf. 24 549

Glassmester Simon Hogstad
KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

A. ENGEBRETSEN
Møbelforretning
Nytorget — Telefon 106
Kongsberg

Fotograf
STRAND
Kongsberg

JONAS WALDELAND
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN & CO.
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Adv. Bergs gt. 22 — Telefon 28 749
Stavanger

FINN MIDBØE
Aut. rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

Mødrenes alder da barnet ble født var gjennomsnittlig 28 år. Alle unntatt fem barn hadde søsken.

De foreldre som hadde barnet i institusjon, fikk beskjed da barnet var mellom 1 og 11 måneder gamle, mens halvparten av foreldrene til de hjemmeværende barna først fikk vite at barnet var utviklingshemmet over et år etter fødselen.

De aller fleste — 93 prosent — fikk vite det av en lege knyttet til et sykehus. De øvrige fikk beskjed på forskjellig måte, gjennom kurator, sykepleierske eller psykiater. En fikk vite det fra journalen som lå på morens seng. En annen fikk beskjed ved at legen la en brosjyre på morens seng og gikk uten å si et ord.

Mor fikk beskjeden

I mer enn halvparten av tilfellene (55 prosent) var moren alene da hun fikk beskjeden om utviklingshemning. Majoriteten (72 prosent) vet hva som feiler deres barn, men bare tredjedelen har fått vite mer nøyaktig hva diagnosen innebærer.

De fleste (61 prosent) oppgir at de hadde anledning til å stille legen spørsmål. Men over fjerdeparten sa at selv om de hadde kunnet spørre, så ville de ikke kommet seg til å gjøre det. De var altfor sjokkert. Spørsmålene meldte seg først etterat de var kommet hjem igjen og kunne tenke over hva som ble sagt i ro og mak.

Nesten alle dem som hverken kunne eller fikk stille spørsmål (88 prosent), oppgir også at de ikke hadde fått skikkelig informasjon. Bare vel halvparten av samtlige regnet med at legen hadde brydd seg om dem. I vel en tredjedel av tilfellene hadde legen henvist til sosialkurator som kunne gi hjelp og støtte i den nye familiesituasjon. 68 prosent hadde en lege som de kunne kontakte når de trengte det. Men av den tredjedelen som oppga at de ikke hadde noen å gå til, mente 91 prosent at de hadde fått dårlig informasjon av legen. I alt var det omlag 60 prosent som mente at legen hadde informert dem dårlig.

«Vanskelig å snakke med legen»

De fleste foreldre opplever sin lege negativt. Det var bare fire foreldrepar som var gjennomgående positive, opplyser undersøkerne. — Det er vanskelig å snakke med legen, sa mange av foreldrene. — Man mister munn og mæle i blant og man kan ikke snakke naturlig med dem, og det er så vanskelig å forstå hva de sier. De virker alltid så stresset, og man har følelsen av at man bryr dem. De viser en kjølig vennlighet og virker som om de bare

er interessert i det medisinske, men glemmer at det er mennesker det gjelder.

På hvilket tidspunkt bør foreldrene få vite at deres barn er utviklingshemmet? I de svenske intervjuene har mange klaget over at det gikk så lang tid før de fikk klar beskjed. Hvis foreldrene ble informert på et tidlig tidspunkt, ville mye engstelse og uro være spart. Å la foreldrene litt etter litt oppdage selv at deres barn er annerledes — slik det praktiseres ved noen sykehus — medfører bare psykisk lidelse. Det skaper uro og undring og kan til og med rokke foreldrenes tiltro til legens kompetanse.

Hvordan skal informasjonen gis?

Å få vite at barnet er utviklingshemmet, innebærer et sjokk for de fleste — et sjokk som går dypt ned i personligheten. Det kreves derfor stor varsomhet og psykologisk lydhørhet av den lege som skal gi en slik informasjon. Mange foreldre fortalte at de var så rystet av opplysningen at de ikke forsto mye av det legen sa. Hovedvekten bør derfor legges på en samtale *noen uker senere.*

Dette er en sak som angår ikke bare moren, men hele familien. Faren må derfor ikke bli glemt i denne sammenheng slik det ofte skjer. Som regel bør foreldrene få informasjonen samtidig slik at de kan støtte hverandre.

Legen bør ha klart for seg at pasienten ikke er en, men flere — nemlig hele familien. Han bør alt fra begynnelsen formidle kontakt med psykolog og kurator. Foreldrene trenger en psykologisk støtte slik at de lettere kan forstå og akseptere sin situasjon, og de trenger hjelp til å finne de støttetiltak samfunnet kan by dem.

Skremmende uvitenhet

Kunnskapene om de psykisk utviklingshemmede var skremmende små, viser undersøkelsen videre. Bare 11 prosent oppga at de visste noe om utviklingshemmede tidligere. Flere etterlyste informasjon fra omsorgsledelsen, f. eks. en stensil eller en brosjyre.

Nesten alle (84 prosent) kjente et stort behov for å få «prate av seg». Men omlag halvparten av foreldrene hadde ikke noen eller iallfall ikke noen spesiell å vende seg til for å få prate ut om sine problemer. En stor del av foreldrene beholder sine virkelige problemer innenfor familien. Majoriteten av foreldreparene syntes at de hadde kommet nærmere hverandre siden de fikk barnet.

Hver tredje foreldre oppgir at kontakten med de andre barna hadde endret seg — i mange tilfelle på den måten at foreldrene var blitt «overengstelige» for de friske barna sine og voldsomt glad for deres fremskritt. Andre oppgir at de har fått mindre tid for de friske barna som i noen tilfelle er blitt tilsidesatt.

Foreldrene til den utviklingshemmede opplever ofte omverdenen som for lite opplyst og ofte fylt av fordommer. Folk i alminnelighet er ofte vennlige, usikre og taktløst nysgjerrige. En del er også intolerante og slemme. Spesielt har de eldre vanskelig for å forstå og tolerere. Derimot viser venner og bekjente som har opplevet barnet fra begynnelsen, mye større forståelse, men dessverre stundom også medlidenhet.

Barnevakt vanskelig

38 prosent av foreldrene som hadde sine barn hjemme, oppga at deres omgang var endret. Kontakten med andre var blitt mindre fordi de hverken hadde tid eller krefter til å omgås mer fjerne venner og bekjente. De fleste foreldre (72 prosent) mente at et utviklingshemmet barn binder mor og far mer enn andre barn. Det er ekstra vanskelig å få barnevakt. De fleste ber mormor eller farmor om hjelp. Tross disse vansker kunne så godt som alle komme fra av og til, men alle ønsket at det kunne ordnes slik at de kunne komme mer ut, f. eks. gå til tannlegen, handle eller gå på kino.

Høstkonferanse i Oslo om de lavtstående

Høstens fagkonferanse i Samordningsrådets regi holdes i Misjonsaulaen i Oslo torsdag 19. november. Programmet er satt opp i samarbeid med Samordningsrådets tilsluttede ledd, Forbund for pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede.

Emnet er: «Opplærings- og aktiviseringstilbud for klientell som funksjonerer lavt». Foredragsholdere er bl. a. sjefen for det pedagogiske utvalg i den danske åndssvakeomsorg Holger Rasmussen, sosialkonsulent Einar Nyhus i Kirke- og undervisningsdepartementet og overlege Chr. Lohne Knudsen, Helsedirektoratet.

— Dere har ikke noen kjærlighetsbarn som Wenche Foss påsto. Dere har noen ordentlig rakkerunger som gjør alt det gale og alt det riktige som andre unger, sa Haraldvangens bestyrer Erik Magnussen i sin lune avskjedshilsen til mødrene. Han hadde sett mange scener som denne hvor det er slåsskamp om mammas sanghefte.

Mødre med 15 smårollinger

Mødre på fjorten dagers kurs med sine psykisk utviklingshemmede småbarn er et av sommerens nye tiltak innen åndssvakeomsorgen, og det er neppe noen overdrivelse å si at eksperimentet ble en suksess. For dem som var tilstede på avslutningen av Oslo Røde Kors Barnehjelps kurs på Haraldvangen i Hurdal 4. september, var det tydelig å merke mødrenes takknemlighet over faglig god informasjon, avslapping fra den daglige rutinen, og ikke minst rikelig tid til å snakke ut om problemene med fagfolk og med hverandre.

Økonomisk sett var kurset et eksperiment, og Barnehjelpens formann, fru Kari *Bredal,* kunne under avslutningsmiddagen opplyse at praktisk talt alle utgifter var dekket ad offentlig vei: Tilskudd fra Statens Feriefond, Kirke- og undervisnings-

departementets bevilgninger til voksenopplæring, Rikstrygdeverket, og Sosialdepartementets post for trivselstiltak for handicappede. Dessuten hadde Norges Røde Kors gitt tilskudd.

Det var femten mødre fra Osloområdet som deltok, og barna var opptil 4-5 år gamle, den yngste bare 14 måneder. De var alle hjemmeværende barn, og for mødrene var det en ny situasjon å få være sammen med de små uten å ha ansvaret for dem hele tiden. De fleste følte seg naturlig nok temmelig bundet til daglig på grunn av den lille. Det

på fjorten dagers kurs

Styrer Edith Arnesen fikk til slutt en hel flokk musikkelever ved pianoet — men de var mer interessert i sine egne melodier enn i «Pål sine høner». Til høyre er kursets yngste deltaker, 14 måneder gamle Mona, i full sving med kveldsgymnastikken på mammas fang til fru Arnesens akkompagnement.

var vanskelig eller umulig for dem å skaffe barnevakt og problemer med å få skikkelig ferie.

På kurset hadde åtte unge hjelpere ansvar for barna mens mødrene var samlet til foredrag og samtaler. Også under hyggekveldene i peisestuen kunne mødrene være trygge for de små, takket være vaktene og overvåkingssystem via radio fra alle hyttene på Haraldvangen.

Litt stritt ble det likevel for de voksne deltakerne fordi det var forelesninger og aktiviteter både formiddag og ettermiddag i de to ukene, men så var det jo også derfor de var kommet. Mødrene fikk orientering av eksperter og fagfolk om omsorgen for de psykisk utviklingshemmede, om ferieinstitusjoner, hjemmets sykepleie og førstehjelp, fysioterapi, husmorgymnastikk, litteratur for og om barn med utviklingshemning, om sang og bevegelser og om avvikende barn i familiekretsen. En av kveldene hadde kurset besøk av Wenche Foss som leste opp og fortalte mødrene om hennes egen Tommeliten — et innslag som de ikke vil glemme så lett.

Kurslederne, sykepleier Drude *Jensen* og fru Aase *Fougner* hadde gått til oppgaven med like stor spenning som kursdeltakerne, men det de kanskje kunne mangle i rutine, ble rikelig oppveiet av hjertevarme, hjelpsomhet og uoppslitelig humør.

— Vi er overveldet over alt vi har opplevet, sa en av mødrene, som også var bestemor, da hun takket lederne og deres flinke hjelpere ved avslutningen.

— Vi trenger å lære av dere mødre som sitter midt oppi problemene hvordan vi skal gripe det hele an for å kunne hjelpe, sa Barnehjelpsformannen Kari Bredal. Hun håpet at kurset ikke bare hadde vært en opplevelse og en avslapning, men også noe av betydning for mødrene, kanskje for hele livet. Når Barnehjelpen fant det riktig å arrangere kurs over hele to uker, så var det for å skape best mulig kontakt, mødrene i mellom og med foreleserne. Det betyr ganske mye å vite hvem man kan henvende seg til med en telefon eller et besøk. Fru Bredal kom også inn på Barnehjelpens planer om hjelpetiltak i likhet med det som er gjort i andre land, spesielt å lære opp barnevakter, slik at foreldre med utviklingshemmede barn kan få gå ut sammen.

Blant alle problemer som ble diskutert av mødrene på kurset, var naturligvis også spørsmålet om når foreldrene bør få beskjed om at det feiler barnet deres noe. De fleste av de 15 hadde fått vite det på fødselsklinikken og mente det var det rik-

«Store og små samles i peisestuen hvor vi synger og gjør riktige bevegelser», sto det på programmet den siste ettermiddagen under mødrekurset på Haraldvangen. Det var styrer Edith Arnesen og avdelingsstyrer Alfhild Hansson som sto for leken. Øverst ser vi Alfhild Hansson instruere barna som var fantastisk flinke til å følge den livfulle undervisningen.

Landet Rundt

Finnmark, Troms og Nordland

Hammerfest folkeskoles foreldrelag åpnet høstens møtevirksomhet med foredrag av sosialkurator Jan Ditlev Hansen ved Trastad Sentralhjem, om de problemer rundt de psykisk utviklingshemmede barn.

Han ga en bred orientering om de mange problemer som familier med funksjonshemmede barn kan ha, den måten de opplever naboskapets barn og voksne, myndighetene osv.

På Vensmoen er den nye terapifløyen ferdig, en en-etasjes byg ning med gulvflate på 500 kvm. og plass for arbeidsterapi både for kvinner og menn. Det skal også bygges ny internatfløy som skal være ferdig i slutten av 1971. Den vil gi plass til 30 pasienter, og med de 116 Vensmoen har i dag, vil det bli nærmere 150 plasser i alt.

I Tromsø har formannskapet vedtatt å stille den tidligere fylkesmannsboligen til rådighet som midlertidige lokaler som daghjem for åndssvake i Tromsø, samt arbeidsstue for retarderte barn. Huset vil bli tatt i bruk så snart alle formaliteter for det nye formål er i orden.

Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal

I en uttalelse fra sykehusnemdene i Sør- og Nord-Trøndelag om den videre utbygging av åndssvakeomsorgen i de to fylker heter det at områdeoverlegen bør frigjøres fra ansvaret som daglig faglig og administrativ leder for sentralinstitusjonen.

Hans oppgave skal være å organisere og drive omsorgen utenfor sentralinstitusjonen og koordinere virksomhet ved sentraladministrasjonen.

Videre bør det opprettes et eget faglig team under områdeoverlegen til å betjene den del av området som omfattes av Nord-Trøndelag og

tige. Men faren burde også være tilstede. En mor til fire fortalte at hun ble innkalt til sykehuset da yngstegutten var 2½ måned gammel. Legen sa: — Barnet Deres er mongoloid.

— Min mann satt ute i bilen og ventet. Jeg hadde ønsket at han hadde vært til stede, sa moren. Men sjokket var så stort at jeg vet ikke om jeg hadde orket å få høre det da jeg lå på klinikken.

ha sete i dette fylket. Teamet forutsettes som et minimum å være sammensatt av lege, psykolog, sosionom og spesiallærer. Et tilsvarende team kan også opprettes i Sør-Trøndelag. Inntil man får et slikt serviceteam, skal områdeoverlegen eller annet fagpersonell som er tilknyttet ham eller Klæbu Pleiehjem, yte nødvendig faglig service til institusjoner m. v. i Nord-Trøndelag.

Det bør også overveies om fylkene skal deles med en områdeoverlege i hvert fylke og med Klæbu som sentralinstitusjon for begge fylkene.

Sykehusnemndene er dessuten enig i prinsippet om en desentralisert utbygging av åndssvakeomsorgen. Dette vil imidlertid bety store økonomiske løft for fylkene, derfor bør fylkestinget få uttale seg før videre planlegging settes i gang.

Områdeoverlegen Mogens Rasmussen har utarbeidet et forslag som bl. a. rommer planer om småhjem, bihjem for voksne og barn, eksternathjem, skole, verksted med tilknyttede elevhjem og pensjonater. Overlege Rasmussen mener også det er uholdbart at områdeoverlegen er bestyrer av sentralhjemmet. Områ-

PSYKISK
UTVECKLINGS
HÄMNING

Tidsskrift utgiven av Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning

Huvudredaktör och ansvarig utgivare: Medicinalrådet Karl Grunewald

Psykisk Utvecklingshämning publicerar artiklar inom alla de fält som berör prevention, diagnostisering, undervisning och omhändertagande av psykiskt utvecklingshämmade. Tidsskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumeration sker till tidskriften Psykisk Utvecklingshämning, Socialstyrelsen, Lå 2, 105 30 STOCKHOLM.

Postgiro: Sverige 40 37 14 Danmark 49 11 Norge 9 91 79
Prenumerationsavgift: 15 svenska kronor, 20 norska eller danska kronor, 12 finska nmk., 160 isl. kr. Enkelnummer: 4 svenska kronor, 5 norska eller danska kronor, 3 nmk, 40 isl. kr. Studerande (elever) erhåller tidskriften för halva avgiften.

deadministrasjonen må skilles ut, samtidig som det bør være intim kontakt med sentralhjemmet.

Overlege Rasmussen peker ellers på at plass-situasjonen for psykisk utviklingshemmede barn i området vil bedre seg betraktelig i løpet av de første årene.

Det nye treningssenter på Levanger åpnet i høst, dessuten foreligger planer for utvidelse av Høgtun i Stjørdal, og videre har man planer om å bygge institusjoner både i Namsos, Rørvik og Steinkjer. Dette blir mindre hjem, men for barna har det sin betydning at de kan være mest mulig i nærheten av sine hjemsteder.

Sogn og Fjordane, Bergen og Hordaland

En kronerulling for åndssvakesaken i Sogn og Fjordane går strykende, og vel 16 000 kroner viste siste opptelling, man håper å nå kr. 20 000.

Daghjemmet på Christiegården i Bergen er tatt i bruk, og 30 elever får sin skolegang her. Anleggets arkitekt er Einar Vaardal-Lunde, og hjemmet er beregnet å koste ca. 2 millioner kroner.

Et viktig *null* var falt bort i vår omtale av fylkesnemda for åndsveikeomsorgen i Hordaland i forrige nummer. Fylkesnemnda har bevilget 100 000 kroner, ikke 10 000 kroner, til inventar og møbler i den nye barnepaviljongen ved Vestlandsheimen.

Rogaland, Vest- og Aust-Agder

Terapiavdelingen på Kongsbo tas i bruk neste år. Røde Kors Barnehjelp i Kristiansand som har arbeidet med forberedelsene til bygget, kan nå glede seg over at arbeidet i marken kan settes i gang. Bygget blir i to etasjer og vil gi rom for forskjellige aktiviteter, husstell, håndarbeid, sløyd, veving, støyverksted, gymnastikksal og skolerom. Dertil kommer kontorer for lege og fysioterapeut. Videre vil det gi plass for 24 psykisk utviklingshemmede, og vil muliggjøre en effektiv terapi. Arkitekter er Storeng og Røkås. Kalkylen lyder på 960 000 kr.

Den nye skolen på Bakkebø ble tatt i bruk ved skoleårets begynnelse i september, og undervisningen blir samtidig utvidet med en lærerstab på i alt tolv, mot fire i fjor.

Den nye skolen inneholder 4 vanlige klasserom, sløydrom og håndarbeidsrom pluss et grupperom og et rom for logoped.

Skolen er på om lag 400 kvadratmeter golvflate, og byggesummen ligger mellom 600 000 og 700 000 kroner. Antall elever i skoleundervisning på Bakkebø blir nå rundt 80

Den nye skolebygningen på Bakkebø.
(Foto: Stavanger Aftenblad)

mot 45 i fjor. For øvrig blir timetallet for den enkelte elev sterkt utvidet.

I det nye økonomibygget på Bakkebø skal det også drives husstellundervisning. En av de nye lærerne som er spesialutdannet i dette faget, skal ta seg av undervisningen. For øvrig er det en av lærerne som er utdannet logoped og tre med spesialpedagogisk utdannelse.

Buskerud og Vestfold

Fylkesutvalget i Buskerud er gått inn for at Austfjord off. skole ved Hønefoss skal benyttes innenfor åndssvakeomsorgen. Det er nedsatt et utvalg som skal fremme konkrete planer for eiendommen. Det foreslåes fire paviljonger som hver kan ta 8 pasienter, og det hele er kalkulert tl 3 mill. kroner. Saken skal forelegges fylkestinget til høsten.

Drammen formannskap har bevilget 12 000 kroner til innkjøp av en barneskulptur utført av Sigurd Nome til Soltun Åndssvakehjem. Figuren med sokkel blir ca. en meter høy og forestiller en liten pike som rekker frem en blomsterbukett. Den får en vakker plass ved inngangen til hjemmet mellom to bjørketrær.

Akershus

Nedre Romerikes støttelag har arrangert foreldrekurs på Sørmarka. Kursets første emne var: «Årsaken til psykisk utviklingshemning, behandling og muligheter» ved områdeoverlege Lossius. Slike møter viser seg å være meget nyttige for kontakten mellom foreldre og fagfolk, og det var enighet om at det bør arrangeres flere kurs.

Oslo

Det nye skolebygget ved Holmenkollen Daghjem og skole vil bli tatt i bruk i oktober. Det var opprinnelig beregnet å koste vel 600 000 kroner, men krav om tilfluktsrom fordyret bygget med omlag 200 000. Oslo kommune ga ekstrabevilgning på 235 000 kroner til Støttelaget for åndssvake i Oslo som eier og driver daghjemmet.

Byggestart for Munkelia daghjem og skole som skal reises av Støttelaget, ventes å bli til høsten 1971. Anlegget omfatter dagsenter for 100 pasienter og er beregnet å koste 8,8 millioner kroner. Oslo kommune har stilt tomt til disposisjon og støttelaget har søkt om bevilgning på 5 millioner kroner.

Hedmark og Oppland

Engelske gutter i alderen 19—20 år arbeider for tiden på Åkershagan sentralhjem, som ledd i et tiltak med sikte på å gi engelsk ungdom en innføring i arbeidsforhold i utlandet. De utfører forefallende arbeid ved institusjonen, og de er i besittelse av et humør og en arbeidslyst mange kunne misunne dem. De arbeider uten lønn, men har gratis kost og losji. Guttene har med gitar, trekkspill og tromme og har stått for mange underholdningsaftener på åndssvakehjemmet.

Åkershagan har nå 265 pasienter i alle aldersgrupper. En ny avdeling for vanskelige pasienter er under oppføring. Den vil få egen produksjonsavdeling i kjelleren.

Ved Sentralskolen i Kongsvinger er det opprettet en spesialgruppe for psykisk utviklingshemmede elever i Kongsvinger. Det blir prøveordning for skoleåret 1970—71 etter opplegg fra Glåmdal skolepsykologiske kontor. Bruttoutgiftene for spesialgruppen er beregnet til 18 000 kroner for 2. halvår 1970, og Kongsvinger kommune må betale 12 000 kroner av dette.

Østfold

30 barn fra Orkerød og 18 fra Lyngrabben sammen med pasientvenner og betjening har vært gjester hos Mysen Røde Kors Barnehjelp og Momarkedet. De hadde en herlig aften, der alle attraksjoner sto til rådighet og gratis disposisjon. Barna ble også bevertet, det var dekket til 270, da også barn og betjening fra Østerbo kom til.

«Hele Orkerøds Willy» er blitt overrakt Moss bys våpen i emalje. Overrekkelsen skjedde i forbindelse med Horsensgårdens besøk på Orkerød. Det var ordfører Emil Andersen som festet hederstegnet på Willys jakkeslag.

G. I.

KVITESEID SPAREBANK
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
Kviteseid

BRØDR. SØRUM
Aut. Rørleggerforretning
Kjøpmannsgt. 11
Trondheim — Telefon 28 800

KR. AMVIK
Landhandleri
Hvalstad
Telefon Asker 78 13 91

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
*
Ulefoss

BRØDR. LØNNHEIM
ENTREPRENØRFORRETNING
Kristiansund N — Telefon 73 023

KRISTIANSUND LETTMETALL A/S
Karosserifabrikk
Busser - Godsvogner - Kjølevogner
Renovasjonsvogner
Kristiansund N. — Telefon 77 411

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HOBBYSENTERET O. AUNE
Dronningens gate 19
Trondheim — Telefon 30 333

Besøk
FASETTEN KAFETERIA
Jarleveien 8 — Trondheim
Telefon 25 728

KAREN STANGELAND
Kolonialforretning
Sola Telefon 50 192

Besøk
AUTOMATEN KAFETERIA
Kjøpmannsgt. 41
Trondheim — Telefon 25 266

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

DIESELKRAFT A/S
Elgesætergt. 2 - Sentralbord 19 630
Trondheim

HEDMAN & LANGERUD A/S
BAKERI — KONDITORI
Tlf. 4107 - 4224
En gros 4335
KONGSVINGER

M. HAUGLAND
Trelast- & Entreprenørforretning
BORKENES

ANKER SØTVEDT
Urmaker
Glommengt. 34
Kongsvinger — Tlf. 14 056

SOGNDAL SPAREBANK
Sogndal i Sogn
Skipa 1841 — Tlf. 26 - 320
Råvaldssum kr. 39 000 000,—

BÆRUM BLOMST
Inneh.: Jan Kvam
Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua
Telefon 54 03 62
Brudebuketter - Dekorasjoner - Kranser
Tilsluttet Interflora, Norge

GULSKOGEN GARTNERI
Snitt Blomster
Gulskogen Telefon 83 35 80

DAGFRED BORGERSEN
Murmester
Hinna — Stavanger
Telefon 45 476

Blomster til alle anledninger
SYRIN BLOMSTERHANDEL
O. Storhaug
Tønsberg Telefon 11 820

MANDALS SPAREBANK

Mandal

*

Etablert 1840

SIMON EILERAAS A/S
Møbelforretning
Haugesund - Tlf. 27 145

JOHS. LEIKNES
Herre- og Gutteklær
Haugesund Telefon 23 200

KOLSTADS FARGEHANDEL A/S
Haugesund
Telefoner 22 027 - 24 460

HAUSKE KONFEKSJON A/S
Torvalstad
Haugesund Telefon 39 949

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SKEDSMO AVFALLSENTRAL
Fjellhammerv. 19, Strømmen. Tlf. 71 27 77
Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Oppbugging og demontering av større maskiner og lignende.
Henter Listeført skrapjernslev.d. *Henter*

ELEKTRO-SERVICE
K. J. Myrabø
RADIO — TV — ELEKTRISK
Åndalsnes

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

KLÆKKEN TURISTHOTEL
Hønefoss
Telefon Hønefoss 32 201
For møter — kurs — konferanser

TRANSPORTSERVICE A/S
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23 957, 24 877

IVAR HALVORSEN
Innehaver Josef Lang
BAKERI — KONDITORI
Chr. Hvidts plass 3 — Telef. 62 175
SANDEFJORD

MOBILSTASJONEN
Skarbøvika
Bensin — Olje — Service
Ålesund — Telefon 24 825

NYE PRODUKTER & CO.
B. Bjørnsen
Hermetikkfabrikk
Stavanger Telefon 29 367

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kaffeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

OS AUTO A/S
P. O. Box 89 - OS pr. Bergen - Norway
Rep. av:
Bil - Båt - Karosseri - Brennlakkering
Hjulstilling - Motortest - Bilelektrisk
Bensin og Servicestasjon - Servicebil
Telefon 77 668

FINN AARSHEIM
Murmester
Nedstrandgt. 50 — Stavanger
Telefon 24 198

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

Karmsund Karosseri & Lakk
Lakkering · Nybygging - Reparasjoner
Servicevogn
Haugesund - Telefon 25 578

ALB. F. RASMUSSEN
Blomsterforretning
Walchendorffsgt. 2 a - Tlf. 13 165
5000 Bergen

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

DAGLIG RENHOLD
Hovedrengjøring
Oppskuring og behandling av alle typer gulv - Vinduspuss - Spesialoppdrag
NORSK KONTORVASK
Boks 1506 — 5001 Bergen

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

OLA LIE
ALT I BILRADIATORER
REPARASJONER OG NYBYGG
Fjøsangerveien 110 a — Bergen
Telefon 98 898

LILLASALONGEN
Inneh.: Tore Holm Hansen
Søndre Torg 1 - Hønefoss - Tlf. 21 051

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

BERTHA JOHANSEN
Blomsterforretning
Namsos — Telefon 72 267

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

Benytt
HÅGENSEN FOTO
Namsos — Telefon 72 436

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

ELEKTRISKE ANLEGG
ELEKTROMONTØREN
Tlf. 4625 — Eidsvoll

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
Vi UTFØRER ALT I
bygg- og anleggsarbeide
BRÅTHEN & BAKKEN
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning — Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

OLE PETTER KULIEN A/S
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Benytt
Halden Komm. Installasjonsforretning
Alt i elektrisk
Wiels Plass Telefon 82 950

KIRKELANDETS HUSHOLDNINGSFORRETNING
Etablert 1888
Alltid noe nytt i «Foreningen»
Kristiansund N. -- Telefon 71 226

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

BRØDR. HOLSTAD A/S
Murmester — Entreprenørforretning
Råde — Telefoner 74 029 — 74 099

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - -Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

PER R. SOLIE
Glassmester
Lager og innsetting av frontruter
Vindusglass - Speil med rammer
Klavestadhaugen. Sarpsborg. Tlf. 67 470

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - -Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

Benytt
TRYGG KAFETERIA
OVERNATTING
Verdal — Telefon 88 616

Besøk
RESTAURANT FORUM
Sluttede selskaper mottas
Sarpsborg — Telefon 52 160

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

Alt i Foto & Filmutstyr

FOTOMAGASINET

St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

ADOLF HORNELAND A/S

Jernvarer

Haugesund — Tlf. 21 160

TO-TAKTSERVICE A/S

Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovvn. 6 - Ørebekk - Tlf. 27 633

EINAR HANSEN

Byggmester

Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

RAJOTEX

Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

TOMREN A/S

Storgt. 28 — Fredrikstad

Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

A/S GRESVIK BILRUTER

Ørebekk

Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

GRUNN & BETONG A/S

Entreprenør

Tlf. 12 320 - 17 984 - Fredrikstad

SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

Bygningsartikler

Spesialforretning i elektriske
HUSHOLDNINGSAPPARATER
TØNSBERG ELKJØP A/S
Bragården - Tønsberg - Telefon 12 164

NILS NILSEN
Tapetserforretning
Fredrikstad - Tlf. 12 794

KJELL JOHANSEN
Brensel- & Avfallsforretning
Tønsberg — Tlf. 11 568

«CRI» DAMEFRISØR
Inneh.: Paul Scott
Kongsvinger - Tlf. 14 060

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

RIVOLETT PARFYMERI
Handelsbygningen
Alt i
Parfyme — Reiseartikler og vesker
Gjøvik Telefon 71 146

TEKSTIL-GROTTEN
Stoffer for hele familien
Storgt. 1, Fredrikstad - Tlf. 12 823

HAGBART JAKOBSEN
Fargehandel
Spesialforretning i maling
Fredrikstad - Telefoner 12 586, 12 556

Bekkestua
Bakeri og Konditori
G. Ringeriksv. 38 - Tlf. 53 61 63
Bekkestua

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

Murmester
OLE MYKSVOLL
Ø. Stadionv. 39 — Laksevåg
Telefon 60 335

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

Kongsvinger Barneutstyr
Kongsvinger — Telefon 4846
Spesialforretning for gutter og piker
Avdeling for babysaker

Ta Deres venner med til
CAFE PALMEN
Svømmehallen
når De skal vise Dem «Det Nye Bergen»

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon 73 354

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

Asker Damefrisørsalong
Innehaver: Laila Nyborg Gabrielsen
BANKGÅRDEN - ASKER
Telefon 459

LIMA TRANSPORT
Telex 2287 — Tlf. 28 098 - 27 158
Stavanger

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

Johan Sanengen A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
Skrapjern og metaller en gros
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627, 15 612

Lundheim Bensin & Service
Inneh.: Ragnar Håkonsen & Co.
Bensin - Olje - Smøring
Kiosk
Sarpsborgvn. 107 - Fredrikstad
Tlf. 14 439

HERMANN NILSEN
Blikkenslager
Nansetgt. 17 - Larvik - Tlf. 81 918

HAMAR BETONGFABRIKK A/S
Ferdigbetong
Hamar — Tlf. 22 223

LUNDS LABRADOREKSPORT
Larvik
Telefoner 84 965 - 81 516

SKJEBERG AUTO-SERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

O. TORJUSSEN & SØNNER
Byggmestere
Telefoner 32 802 - 22 088
Stavanger

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

A.S AGROTEKNIKK
Mysen
Telefoner: 1482 - 1538
Alt i maskiner og utstyr for
Jordbruk - Skogbruk - Hagebruk

LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.
Trikotasjevarer - Garn
Sarpsborg — Telefon 52 225

S. LUNDE
Stigefabrikk
Iseveien - Sarpsborg - Tlf. 67 112

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

BRØDR. JOHNSEN
Konfeksjonsmagasin
Pellygt. 27 - Sarpsborg - Tlf. 52 478

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

JOH. KR. JOHANSEN
Kolonialforretning
Torvet 2 - Halden

Alt i dagligvarer får De i
MOSS MEIERI & HANDELSLAG
Fleischersgt. 15

Susebakke Trævarefabrik
SAG og HØVLERI
Mysen — Tlf. 89 17 00
Dører - vinduer - trapper - innredninger
Høvlet og uhøvlet last

Brødrene Fjeld Elektrisk
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

H. A. HALVORSEN
Skraphandel
Sarpsborg — Tlf. 53 482

A/S INDUSTRISHIP
Utfører sveise- og monteringsarbeider
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

Besøk
A.K.S. KAFETERIAEN
Frokost — Lunsj — Middag
Torget - Tønsberg - Telefon 12 104

GABRIEL ØSTRÅTT
Bilverksted
Telefon 62 020
Sandnes

JANSENS BLOMSTER
Sandnes — Telefon 61 142

ARNE JOHANNESSEN
Bakeri og Konditori
Sandnes — Tlf. 61 651

O. C. KITTELSEN
En gros — Import
Delikatessekjøkken — Kolonial
Tverånes - Mo i Rana - Telf. 50 666

MARTHINSENS KLISJEANSTALT
Urgt. 6 — Telefoner 27 422, 21 173
Stavanger

TRYGVE KOLSTAD
Byggmester
Verdal Tlf. 88 469

Alt i dagligvarer hos
R. GUSTAVSEN A/S
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
Sandnes

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

Benytt
Ludvig Paulsen Bilsentral
BP-stasjonen — Rutebiler
Horten — Tlf. 41 129

Christiansands Babymagasin
Alt for Baby og Barn
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
Amtmann Blomsgt. - DRAMMEN
Telefon 83 38 32

REIDAR SKOMSVOLD
Byggmester
Vestalien — Ugla
Trondheim — Telefon 59 720

A/S KARMSUND CEMENTINDUSTRI
Alt i «GULVBELEGG»
Haugesund — Telefon 22 689

TEPPELAGERET
Øvre Bakklandet 62
Trondheim — Telefon 31 784
Trøndelags største utvalg i vegg til vegg-tepper

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

BRING MØBELSENTER
Storgt. 22
Lillehammer Telefon 53 380

A-S BETONGRØR
SPILLUM I NAMDALEN
Produksjon av: betongrør 4—18 tommer, kulvert 60—120 tommer. Kumringer, Septik tanker. Nopsasten i flere farver.

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

STORGATENS KAFE
Anbefales som et meget godt spisested
Tønsberg — Tlf. 13 909

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

KJELL H. THOMASSEN
Byggefirma
Hafrsfjord
Stavanger Tlf. 55 943

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

TANGEN BENSINSTASJON
Inneh.: Thomas Olsen
Smøring - Oljeskift - Vask
Motorvask - Tektyl
Understellsbehandling utføres
Tistedal - Tlf. 92 270

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

BILEIERE!
Vi har alltid nye og ferske batterier til Deres bil. Har De vansker med radiatoren? Benytt vårt radiatorverksted,
FEVANG BATTERISERVICE
Moveien 4 - Sandefjord - Tlf. 63 274

DRECHSLERS PARFYMERI
Bijouteri — Portefølje
Sortland

Skotøymagasinet
Telefon 3076
ÅRNES
Skotøy - Herreekvipering
Sportsartikler - Møbler

TRYGVE FURUSETH A/S
Lillestrøm
Tømmermestre & Entreprenørforretning
Telefon 71 36 14

WOLD OG HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

Alle veier fører til
SLAKO A/S
Supermarkeder
Tolvsrød pr. Tønsberg
Tlf. 25 357 - 25 358

«DE TRE NØSTER»
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Tlf. 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

LASKEN KOLONIAL
Dagligvareforretning
Lasken, Sandefjord — Tlf. 75 045

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

Gresvik Elektriske Forretning
Alt i elektrisk
Aut. installatør
Gressvik Telefon 27 265

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

SÆTRANG FOTO
Alt i fotoartikler
Torggt. 32, Hamar — Tlf. 23 754

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

FLAGGSTENGER med stol
Svingbare KLETØRKESTATIVER galv.
STÅLRØRSTIGER skyvbare
Skriv eller ring til oss, og vi sender brosjyrer og prisliste
JA MEK. INDUSTRI
5047 Stend — Tlf. Bergen 76 970

HAMAR KJØLESERVICE A/S
Postboks 306 - Verksted: Grønnegt. 2
Hamar — Tlf. 22 502

OLAF B. TERJESEN
Aut. Rørlegger
Nøtterøy — Tlf. 20 848

SVERRE BUER
Ass. Landhandel
Torvet - Nøtterøy - Telefon 22 360

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

GODT UTVALG I DAME- OG HERRESKOTØY

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S
Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64
OSLO

JOH. BAKKELI
Malermester
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 1324 - 2625
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

Asker Møbeltapetserverksted
Asker
Fabrikasjon av båtseter, båtputer og møbler
Tlf. verksted Asker 79 91 02
Møbelforretning i Heggedal, tlf. 79 72 52

JOHAN P. BJØRNSETH
Frukt & Tobakk
Ålesund — Telefon 22 081

B Gravdahls Kjøttforretning
Lier
Telefoner 84 60 41 - 84 62 02

SKIEN VARELAGER
Sengeutstyr og klær for hele familien
Skien Telefon 21 426

SIGVART SIGVARTSEN
Stenhuggeri
Lierbyen — Tlf. 84 65 33 - 84 69 48
Monumenter - Heller - Bygningssten

LEIF STAVE
Murmester
Ålesund — Telefon 22 676

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

A/S BUSSBYGG
Bilgummi — Karosserifabrikk
Hovedforhandler for Brigsteon bilgummi for Møre og Romsdal
Hovedforhandler for NSU biler
Hovdenakken — Tlf. 19

Asker Tapet & Gulvbelegg
Semsveien, Asker — Telefon 78 30 19
Ragnar Bø, bolig: Gustav Wentzels vei 8
Telefon 78 32 03

LARS T. VIGRE
Skotøyforretning
Sandnes — Tlf. 61 282

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

NESTTUN SERVICE SENTER
TUNGELAND & CO.
Telefon 72 122 - Nesttun
Bensin - Olje - Rekvisita

Byens spesialforretning i Vegg til vegg-tepper og Tepper og ryer
ANKER
Torget 4 - Molde - Tlf. 53 716

Stavanger — Sandefjord — Egersund — Steinkjer
Molde — Tvedestrand — Sandnes

Sivilingeniørene
CARLSEN og OPPEN
Konsulenter i byggeteknikk
M.N.I.F.
Nygt. 24 - 4000 Stavanger
Telefon 31 392 - 27 381

RADIATORSERVICE A/S
Solandsbakken 4
Stavanger Telefon 21 476

A/S WIKENE
Elektrisk forretning
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

LYNG DROGERI — SYKEARTIKLER
Egersund — Telefon 91 895

JOHAN L. KVARME
Frukt & Tobakk
Steinkjer — Telefon 61 895

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

MARTIN T. ØSTRAAT
Urmaker
Telefon 62 743
Sandnes

«LOTUS»
Damefrisersalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

HAUKERØD BENSINSTASJON
Sandefjord
Telefoner: 75 025 - 75 313

ERLING OUTZEN
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Universitetsbibl. i Oslo
avd. Norsk Pedagogisk
Studiesamling
Observatoriegt. 1
Oslo 2

ALT

I TRELAST

Frognerseteren

Bruk

Postboks 44 Økern - Oslo 5

Telefon 67 29 94

Grafia Boktrykkeri, Oslo